
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ

УДК 378.147:811.111

Кириченко С. В.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Розглядається методика інтенсифікації навчання рецептивним видам мовленнєвої діяльності студентів технічних ВНЗ, яка полягає в активному читанні та аудіюванні нових текстів на кожному занятті. Застосування даного підходу суттєво інтенсифікує навчальний процес і підвищує ефективність навчання.

Ключові слова: *навички, вміння, читання, аудіювання, методика, рецептивні види мовленнєвої діяльності.*

Постановка проблеми. В наш час навчання іноземним мовам набуває особливої актуальності, адже з реформуванням і модернізацією системи освіти в Україні в умовах Болонського процесу пріоритетна увага повинна надаватися підготовці нової генерації суспільства, здатної вивести нашу країну на новий рівень розвитку. Знання іноземних мов надає можливість розширювати світогляд, розвиватися, отримувати новий досвід, досягати успіху в кар'єрі. Нині, у зв'язку з підвищенням вимог до вивчення іноземних мов, активно здійснюються пошуки шляхів поліпшення її викладання та ефективних методів і прийомів навчання.

Аналіз останніх досліджень. За останні десятиріччя у контексті проблеми, що розглядається, було проведено велику кількість наукових досліджень. Низку фундаментальних праць з навчання іншомовного читання виконано Г.В. Барабановою, З.І. Кличніковою, Т.С. Сєровою, С.К. Фоломкіною. Зокрема, дослідження Т.С. Сєрової та Г.В. Барабанової присвячені концепції навчання професійно-орієнтованого читання.

Проблеми визначення особливості професійної підготовки спеціалістів з вищою освітою розкриті у працях таких відомих вітчизняних та зарубіжних

вчених, дидактиків і методистів, як І.Я. Лернер, В.В. Сафонова, С.М. Архангельський, В.І. Шаховський, Н.Г. Ничкало, І.О. Зимня, В.М. Галузинський, О.В. Глузман, Х.Д. Браун та інші.

Метою статті є визначення концептуальних засад методики ефективності формування мовленнєвих навичок у студентів технічних ВНЗ. Відповідно до мети, поставлені наступні **завдання**: дослідити роль допоміжних вправ на заняттях, а також виявити найбільш ефективні прийоми навчання читанню та аудіюванню складних іноземних текстів.

Формування навичок і вмінь читання літератури з фаху – основна мета навчання іноземним мовам студентів технічних ВНЗ. Студенти повинні також навчитися сприймати мовлення на слух, особливо в професійно-трудої сфері спілкування, проте на практиці передбачені програмою цілі навчання не завжди досягаються. На нашу думку, це пояснюється тим, що на читання і аудіювання зв'язних текстів викладачі виділяють необґрунтовано мало часу, значну частину з якого використовують для виконання різноманітних передтекстових і післятекстових вправ, призначених для опрацювання окремих компонентів цих видів діяльності.

Мета передтекстових вправ – зробити мову і зміст тексту, що сприймається, доступними для читача або слухача. Післятекстові вправи допомагають глибше зрозуміти текст і проконтролювати його розуміння, їх виконують після читання або аудіювання. Всі види вправ сприяють формуванню певних навичок сприймання мови, а також рецептивному засвоєнню мовного матеріалу.

В процесі навчання сприймати студентами друкованих та аудіотекстів, багато часу приділяється не самому процесу читання або аудіювання, а різним допоміжним типам робіт, хоча відомо, що справжнє оволодіння певним видом мовленнєвої діяльності відбувається безпосередньо в її процесі. Навчитися читати або аудіювати іноземною мовою можна лише під час саме інтенсивного читання або аудіювання зв'язних текстів, а не при виконанні допоміжних вправ.

З вищевикладеного можемо зробити висновок, що з одного боку, допоміжні вправи потрібні, оскільки вони забезпечують доступність мови і змісту текстів, сприяють формуванню навичок сприймання та найбільш глибокому розумінню

змісту; з іншого – вони забирають багато часу, що призводить до зменшення тривалості сприймання іншомовних текстів, тобто скорочується рецептивна мовленнєва діяльність студентів. Очевидно, що це негативно впливає на інтенсивність та ефективність формування власне мовленнєвих умінь, тому що на вивчення іноземної мови для студентів технічних ВНЗ відводиться дуже мало часу. Для виходу із ситуації, що склалася, потрібно створити методику, за якою студенти могли б читати і аудіювати іншомовні тексти, не виконуючи великої кількості допоміжних вправ. Сам процес сприймання текстів має бути реальною мовленнєвою діяльністю на рівні вмінь.

Відповідну методику навчання читання і аудіювання розроблено в Дніпропетровському інституті інженерів залізничного транспорту. Її суть полягає в тому, що практично на кожному занятті студенти інтенсивно читають і аудіюють нові тексти, розуміння яких досягається завдяки внутрішньотекстовим опорам. Допоміжних вправ при цьому не виконують. Процес читання або аудіювання відбувається на рівні вмінь як реальна мовленнєва діяльність, під час якої формуються її окремі навички.

На практиці зазначена методика реалізується у вигляді наступної послідовності. Для читання студентам пропонують тексти обсягом 1000-1500 друкованих знаків. За змістом вони пов'язані з їхньою майбутньою спеціальністю. З новими словами, словосполученнями і конструкціями студентів ознайомлюють за допомогою підрядкового перекладу. Точному розумінню змісту сприяють подані в тексті схеми, формули тощо. Завдяки цим численным опорам зміст і мовна форма тексту стають доступними для студентів. Максимально можлива повторюваність мовного матеріалу сприяє його підсвідомому запам'ятовуванню, що дає змогу поступово зменшувати кількість опор.

Прочитавши текст, студенти письмово передають його основний зміст рідною мовою, а потім занотовують ключові слова, які було введено за допомогою підрядкового перекладу. Використовуючи ці слова, вони під час позакласної підготовки складають англійською мовою конспект прочитаного під час заняття. Так закріплюється новий мовний матеріал, насамперед, нова

лексика. Повторюючись у наступних текстах, вона вже не потребує підрядкового перекладу.

Кожний шостий-сьомий текст – узагальнюючий. Він підсумовує зміст попередніх текстів і містить мовний матеріал, що підлягає рецептивному засвоєнню. У цьому тексті немає ілюстративних та інших опор. На його основі закріплюються сформовані навички та вміння, повторюється мовний матеріал, контролюється його засвоєння. Таким чином, запропонована методика забезпечує доступність текстів для студентів і відповідно – інтенсивне читання. При цьому відпадає потреба в допоміжних вправах, а об'єктивна мовна і змістова складність текстів постійно зростає.

Аналогічно організовано навчання аудіюванню. Студенти слухають численні аудіотексти, що звучать у нормальному та середньому темпі. Для полегшення їх розуміння, використовують зорові опори. Це можуть бути кадри спеціально створеного діафільму, а також ключові слова і словосполучення з перекладом рідною мовою, на які викладач звертає увагу студентів.

Матеріали для аудіювання поступово ускладнюються: збільшується обсяг аудіотекстів (з 1,5 хв. звучання до 5-7 хв.), дворазове прослухування замінюється одноразовим, зменшується тривалість пауз між фразами. Спочатку студенти сприймають аудіотексти лише з голосу викладача, а пізніше – тексти з магнітної стрічки, начитані незнайомими голосами. Кількість опор поступово зменшується. Якщо, наприклад, спочатку малюнки розкривають майже весь зміст аудіотексту, то згодом вони ілюструють лише змістові фрагменти і, нарешті, зовсім зникають. При цьому в аудіотекстах поступово зростає кількість нових слів (4-5 %), до яких не подано зорових опор, але вони зрозумілі з контексту або про їх значення можна здогадатися, наприклад, тому, що вони схожі з відповідними словами рідної мови.

Після аудіювання тексту студенти виконують 1-2 завдання, спочатку для контролю розуміння змісту (різні тести, відповіді на запитання, переказ рідною мовою тощо), пізніше – з розвитку навичок і вмінь мовлення (переказ тексту або його резюмування англійською мовою, розгорнута групова бесіда за змістом тексту тощо). Роботу з кожним окремим текстом для читання або аудіювання

проводять у швидкому темпі протягом 10-15 хв. За розглянутою методикою проводилось дослідне навчання. Її ефективність у формуванні навичок і вмінь аудіювання перевіряли в трьох академічних групах студентів, а у формуванні навичок і вмінь читання – у двох інших групах.

У студентів контрольних груп навички і вміння сприймати мовлення формувалися за загальноприйнятою в технічних ВНЗ методикою, тобто з використанням великої кількості допоміжних передтекстових і післятекстових вправ. За всіма іншими показниками (рівнем підготовки студентів, їх кількістю, віком) експериментальні та контрольні групи були однаковими.

Наприкінці семестру експериментальним і контрольним групам було запропоновано контрольні тексти для аудіювання або читання. Досить складний контрольний аудіотекст суспільно-політичного змісту звучав близько 5 хв. Текст для читання з фаху обсягом близько 1000 друкованих знаків був також важким. На його читання студенти мали витратити не більш як 3 хв.

Після читання або аудіювання контрольного тексту студенти переказували його зміст рідною мовою в письмовій формі. Результати оцінювалися за кількістю правильно відтворених фактів з тексту, тобто основних предикатів змісту в їх взаємозв'язках (контрольний аудіотекст мав 19 таких фактів, текст для читання – 20).

Результати, здобуті в експериментальних групах, були значно кращими, ніж у контрольних. Студенти цих груп правильно відтворили рідною мовою в середньому 19-20 фактів з двадцяти, поданих у тексті для читання (95-100%), студенти контрольних груп 9-13 фактів (45-65%). Під час роботи з контрольним аудіотекстом студенти експериментальних груп правильно зрозуміли і відтворили в середньому 15-17 фактів з дев'ятнадцяти (78-89%), студенти контрольних груп – лише 6-8 (31-42%).

Висновки. Запропонована методика значно інтенсифікує навчальний процес і підвищує ефективність навчання рецептивним видам мовленнєвої діяльності, зокрема читання та аудіювання, та допомагає зрозуміти нові тексти без використання великої кількості допоміжних передтекстових і післятекстових вправ. Така технологія є надзвичайно корисною для студентів технічних

спеціальностей в умовах малої кількості годин іноземної мови у ВНЗ України.

Література:

1. *Бим И. А.* Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам [Текст] / И. А. Бим // ИЯШ. – 2001. – №4. – С. 5-7.
2. *Вейзе А.А.* Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста / А. А. Вейзе. – М.: Высшая школа, 1985. – 125 с.
3. *Ковалева Е.И., Рахманова И.И., Трахтенберг И.А.* Развитие навыков чтения научной литературы на английском языке: Пособие для аспирантов [Текст] // Е. И. Ковалева, И. И. Рахманова, И. А. Трахтенберг. – К.: Наук. думка, 1989. – 195 с.
4. *Крилова В.* Проблеми формування навичок у навчанні іноземної мови [Текст] / В. Крилова, Т. Гусак//Рідна школа. – 2001. –№ 9. – С. 54-55.
5. *Кузьменко О. Д., Рогова Г. В.* Учебное чтение, его содержание и формы [Текст] / О. Д. Кузьменко, Г. В. Рогова // Общая методика обучения иностранным языкам : Хрестоматия. – М.: Русский язык, 1991. – С. 238-252.
6. *Минина Н. М.* Программа обучения активному владению иностранным языком студентов неязыковых специальностей и методические рекомендации [Текст] / Н.М. Минина. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 1998. – 62 с.
7. *Графова Л. Л.* Развитие навыков чтения, аудирования и устной речи на английском языке : Учебное пособие [Текст] / Л. Л. Графова. – М. : МГПИИЯ, 1981. – 131 с.
8. *Рогова Г. В.* Чтение как цель и как средство обучения иностранному языку / Г. В. Рогова [Текст] // ИЯШ. – 1977. – №3. – С. 84-93.
9. *Тарнопольский О. Б.* Методика обучения английскому языку на 1 курсе технического вуза [Текст] / О. Б. Тарнопольский. – К. : Вища школа, 1989. – 158 с.
10. *Тарнопольський О. Б.* Інтенсифікація навчання рецептивних видів мовленнєвої діяльності [Текст] / О. Б. Тарнопольський // Методика викладання іноземних мов. Вип. 17. – Київ: Радянська школа, 1988. –С. 106-110.
11. *Шапкина А. Н.* Развитие навыков беспереводного понимания текстов

[Текст] / А. Н. Шапкина, В. Д. Семиряк, Т. А. Маликова. – К. : Радянська школа, 1987. – 103 с.

Kyrychenko S. V. Improving the Efficiency of Speaking Skills of Technical University Students

Methods of intensification of receptive types of speech activity training of technical university students, which is based on active reading and listening comprehension of new texts at every lesson are described. Application of such methods significantly intensifies the learning process and improves the effectiveness of teaching.

Keywords: *skills, abilities, reading, listening, methods, receptive types of language activities*